Гафарова Рена Абульфаз кизи,
докторант, Азербайджанський Університет Кооперації
ORCID ID: 0000-0002-2755-5618

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.12.117

РОЗРОБКА ІНДУСТРІАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ АЗЕРБАЙДЖАНУ

Gafarova Renah Abulfaz kyzi,
Doctoral candidate, Azerbaijan University of Cooperation

DEVELOPMENT OF AN INDUSTRIAL-INNOVATIVE PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT
OF FOREIGN TRADE OF AZERBAIJAN

Питання формування державної індустріально-інвестиційної політики, а також її фінансового забезпечення посідають важливе місце у сучасних наукових дослідженнях та економічній практиці. Від їх вирішення багато в чому залежить ефективність та конкурентоспроможність національної господарської системи, характер соціально-економічного розвитку країни, можливість переходу до високотехнологічної інноваційної економіки постіндустріального типу.

Особливої актуальності ці питання набули в умовах сьогоденної економічної кризи, викликаній пандемією, що також загострила проблеми альтернативності фінансування інвестиційних проєктів соціальної та економічної спрямованості, що визначило необхідність комплексного підходу до оцінки ефективності державного впливу на економічне життя та зумовило спроби уточнення та переосмислення урядом всіх країн місця та ролі держави у регулюванні та управлінні економічними процесами. Світова практика під час пандемії показує, що масштабні трансформації у світовій економіці суттєво вплинули на структуру світового експорту. У постачаннях на зовнішні ринки стали переважати нафта, газ та інші енергоносії, кольорові та дорогоцінні метали, мінеральна та сільськогосподарська сировина, напівфабрикати та проміжна продукція. Водночас значно знизилася частка готових промислових виробів. Деякі зрушення відбулися і у структурі імпорту. Помітно вагомішою стала частка різних споживчих товарів у разі скорочення закупівлі промислового обладнання. Слід зазначити, що важливість антикризового управління у зовнішньоекономічній діяльності, зокрема інвестиційного регулювання даної сфери, посилюється існуванням значної регіональної диференціації у рівнях розвитку та наявністю країн, що порізно використовують можливості наявних у них економічних потенціалів, у тому числі пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Це, безумовно, визначає актуальність розробки національних моделей розвитку зовнішньої торгівлі та експорту, а також оцінки ролі держави на різних ієрархічних рівнях економічної системи у процесі відтворення економічних ресурсів країни.

Інтеграція багатьох країн у міжнародну торгову систему є важливим компонентом їх глобальних стратегій розвитку, де торгівля має сприяти досягненню певних економічних та соціальних цілей, що стоять перед зазначеними країнами. Вони розглядають стратегії, орієнтовані на розвиток торгівлі із залученням ПП, як найважливіший складовий елемент диверсифікації національної економіки та здійснення структурної перебудови. Як відомо, розвиток торгівлі є каталізатором як для національних, так і для іноземних інвестицій, що призводять до створення потенціалу та покращення конкурентоспроможності національних товарів на світовому ринку.

The issues of the formation of state industrial and investment policy, as well as its financial support, occupy an important place in modern scientific research and economic practice. The efficiency and competitiveness of the national economic system, the nature of the country's socio-economic development, the possibility of transition to a high-tech innovative economy of a post-industrial type largely depend on their solution.

These issues have acquired particular relevance in the context of the current economic crisis caused by the pandemic and exacerbated the problem of alternative financing of investment projects of social and economic orientation, which determined the need for an integrated approach to assessing the effectiveness of state influence on economic life and which led to attempts by the governments of all countries to clarify and rethink the place

and role of the state in the regulation and management of economic processes. World practice during a pandemic show that large-scale transformations in the world economy have significantly affected the structure of world exports. Oil, gas and other energy sources, non-ferrous and precious metals, mineral and agricultural raw materials, semi-finished products and intermediate products began to dominate in supplies to foreign markets. At the same time, the share of finished industrial products has significantly decreased. Some shifts have also taken place in the structure of imports. The share of various consumer goods has become noticeably more significant, while purchases of industrial equipment have declined. It should be noted that the importance of anti-crisis management in foreign economic activity, and in particular investment regulation of this area, is enhanced by the existence of significant regional differentiation in the levels of development and the presence of countries that use differently the opportunities of their economic potentials, including those related to foreign economic activity. This undoubtedly determines the relevance of developing national models for the development of foreign trade and exports, as well as assessing the role of the state at different hierarchical levels of the economic system, in the process of reproducing the country's economic resources.

The integration of many countries into the international trading system is an important component of their global development strategies, where trade should contribute to the achievement of certain economic and social goals facing these countries. They view trade-promoting FDI strategies as essential to the diversification of the national economy and the implementation of structural adjustment. The point is that trade development is a catalyst for both national and foreign investment, leading to capacity building and improving the competitiveness of national goods in the global market.

Ключові слова: інвестиції, зовнішня торгівля, державні програми, інноваційний розвиток, нафтохімічна промисловість.

Key words: investments, foreign trade, government programs, innovative development, petrochemical industry.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний та перспективний розвиток Азербайджану робить ще більш необхідним удосконалення зовнішньоторговельних відносин. Такий підхід також тісно пов'язаний із корінними змінами в економічному розвитку регіону та світу та зниженням залежності країни від нафти. В уже прийнятих програмних та концептуальних документах посилення активності нафтового сектору у зовнішній торгівлі, приділення особливої уваги виробництву нової інноваційної та наукомісткої продукції на світових ринках виділено як основний напрям. В умовах глобалізації прискорюється організація інноваційної діяльності на якісно новому рівні та тенденція до її просування в економічній діяльності, що призводить до докорінних змін у світовій торгівлі. Саме ця вимога є важливою і для Азербайджану: вона зумовлює повну підтримку цього важливого фактору у покращенні зовнішньоторговельних відносин та реалізації істотних заходів у цьому напрямі. З іншого боку, країни, які віддають перевагу фактору спеціалізації на міжнародних ринках, розвивають виробничі технології, інноваційний потенціал і, як наслідок, підтримують розвиток галузей, що створюють високу додану вартість, повинні мати можливість підвищити свою конкурентоспроможність у глобальній та регіональній торгівлі. Зокрема, інноваційний розвиток промисловості тісно пов'язаний із посиленням потенціалу науки та технологій та розширенням освітніх можливостей.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У роботах Кондратова Д.І. "Сучасні проблеми європейської економіки: нові виклики та перспективи розвитку", Пономарьова Є.С. "Світова економіка та міжнародні економічні відносини", а також Гапоненко В., Туаєва Д. та ін. було широко висвітлено питання міжнародних економічних відносин, зовнішньої торгівлі та державного регулювання економіки.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналізування особливостей та тенденцій промислового експорту Азербайджану та на основі цього оцінювання можливості державного програ-

мування у зазначеній сфері регулювання національної економіки в сучасних умовах, а також підготовка рекомендацій для подальшого вдосконалення цього процесу з урахуванням актуальних завдань.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Усі перераховані вище важливі і невідкладні фактори роблять актуальним перегляд промислової політики у контексті зовнішньої торгівлі, а також визначення її довгострокової стратегії розвитку з цього погляду. Зокрема, має з'явитися необхідність обґрунтування та визначення перспективних напрямів початкового етапу на 10—15-річний період головною метою. При цьому особливу увагу слід приділити переробній промисловості як одному з основних локомотивів цього напрям. Для досягнення цієї мети необхідно збільшити частку країни в світовому експорті продукції переробної промисловості і скоротити відставання від розвинених країн за рівнем продуктивності праці за всіма факторами. На цій основі необхідно розробити відповідну програму. Слід показати, виходячи з вітчизняного та міжнародного досвіду, цей документ, який буде підготовлено і орієнтовано на зовнішню торгівлю, доцільно було б визначити як "Державну програму інноваційного розвитку національної промисловості". Цю програму також узгоджено з "Державною програмою промислового розвитку Азербайджанської Республіки на 2015—2020 роки", "Державною програмою соціально-економічного розвитку регіонів Азербайджанської Республіки", "Стратегічною дорожньою картою національних економічних перспектив Азербайджанської Республіки" та іншими концептуальними документами. Вона повинна відрізнятися більш тривалим терміном дії і орієнтацією на внутрішній і зовнішній ринки. Зокрема, провідна лінія цієї програми повинна орієнтуватися на інновації, науковий зміст, виробництво нових конкурентоспроможних продуктів. Нинішня ж програма повинна бути достатньо чутливою до аспектів державної політики, впливаючи на бізнес-середовище.

Ефективність програми має залежати від моделі фінансування, повного і своєчасного виділення бюджетних коштів, спрямованих на ці цілі, а також структури міжвідомчої співпраці. Загалом для успішної реалізації

програми (яка наразі діє та знову прийнята) необхідно, щоб державна політика, що реалізується у сфері розвитку аграрного сектору, користування надрами, інформаційно-комунікаційної, транспортної та іншої інфраструктури, послуг, у тому числі у сфері освіти, не суперечила фундаментальним принципам програми і щоб було вжито заходів заради макроекономічної стабільності.

Ураховуючи всі сфери і вимоги зовнішньої торгівлі, необхідно фокусуватись на сучасних світових тенденціях розвитку галузі. Під час розроблення програми необхідно враховувати та оцінювати відповідні наявні і перспективні світові вимоги:

- Тенденції розвитку в глобальному світі.
- Тенденції регіонального розвитку.
- Економічний розвиток та тенденції зростання.
- Зміни в розвитку фінансового та фондового ринків.

— Сучасні технологічні та мега-тренди.

У результаті процесу відбору, проведеного на основі оцінювання відповідності для Азербайджану і відповідно до цілей і завдань програми, слід виділити такі ключові тенденції розвитку:

- Трансформація виробничих ланцюжків з переважанням цифрових технологій. А саме:
- Підвищення рівня спеціалізації постачальників.
- Посилення диверсифікації за сегментами.

За основу слід брати такі напрями, як розширення обсягів світових продажів завдяки доступу до ланцюжка вартості, створеної транснаціональними корпораціями (ТНК) і великими регіональними виробниками. Водночас важливо зацікавити місцевих постачальників у доступності екосистем та їх високій якості. Також слід докласти зусиль для значного зниження вартості трудових ресурсів у трудомістких секторах та подальшого підвищення їх якості.

— Збільшення частки і пріоритетності сфери послуг, розвитку креативних індустрій завжди повинні бути в центрі уваги. Не лише частка обробної промисловості, як ключового показника диверсифікації та економічного зростання, а й прискорений розвиток сфери послуг, у порівнянні з іншими секторами економіки, має стати одним з глобальних трендів. Оскільки технологічна складність продукції в сучасних виробничих секторах зростає і переходить на модульні структури, сектор послуг має почати відігравати більш важливу роль. Економічна активність повинна перейти від виробничого сектору до сектору послуг, тобто мають відбутися фундаментальні зміни в трудомісткому секторі щодо людського капіталу.

— Потоки капіталу з ринків, що розвиваються, і потоки капіталу в країни, що швидко розвиваються, треба постійно контролювати, і тому в цьому аспекті економічна політика має бути скоригована за потреби. Так, обсяг припливу капіталу в ці країни потроївся з 378 млрд доларів США у 2000 р. до 1,2 трлн доларів США у 2014 р. Однак після 2014 р. спостерігається тенденція до різкого зниження. Щоб протидіяти зазначеній тенденції, такі країни зосереджуються на залученні інвестицій для надання преференцій та субсидій, захисту прав інвесторів, послаблення нормативних обмежень, розвитку ринків капіталу та використання альтернативних фінансових інструментів.

— Необхідно забезпечити прискорені темпи розвитку промисловості Азербайджану в процесі світової боротьби за розташування і розвиток виробництва. Останніми десятиліттями важливість виробничих майданчиків у країнах, що розвиваються, неухильно зростає, а конкуренція між ними посилюється. Розвинені країни конкурують з країнами, що розвиваються, за повернення виробництва і розробляють програми відновлення індустріалізації. Тенденції виробництва і, відповідно, зовнішньої торгівлі почали зміщуватися в ті країни, де витрати витрачаються в меншому обсязі. З іншого боку,

наявність розвиненої ресурсної бази або розвиненої екосистеми постачальників робить країни більш привабливими для участі в глобальному ланцюжку створення вартості.

— Зосередження на постійному підвищенні продуктивності праці. Загальносвітова конкуренція посилюється через зростання продуктивності праці: за останні 20 років світова продуктивність праці зросла в 2,6 раза. Рівень продуктивності праці вже стає ключовим показником конкурентоспроможності країни і пов'язаний з розвитком технологій, інновацій, людських ресурсів і навичок, підприємництва, конкуренції, а також корпоративної реструктуризації компаній.

— Посилення підприємницької діяльності і середовища. Розвиток галузі в усьому світі залежить від потенціалу підприємницької діяльності. Компанії, інтегровані в багато галузей промисловості, відходять від своїх позицій на користь багаторівневих ланцюжків постачання, а роль малого і середнього бізнесу постійно зростає. Країни з розвиненим малим і середнім бізнесом мають більше шансів успішно розвивати нові глобальні галузеві сегменти ланцюжків на своїй території.

Під час розвитку зовнішньої торгівлі важливо враховувати світові тенденції розвитку і потреби окремих галузей обробної промисловості [1, с. 63]. Такий підхід повинен містити такі напрями для країни, які часто змінюються на світових ринках:

— Проведення аналізу оптимальних прогнозів щодо виробництва харчових продуктів. Прогноз зростання виробництва харчових продуктів повинен бути безпосередньо пов'язаний зі зростанням населення світу і бути спрямованим на нові, екологічно чисті і безпечні продукти. Основний приріст населення Землі припадає на частку країн, що розвиваються. З іншого боку, процес містобудівництва (урбанізації) стане основним двигуном росту кількості споживачів харчових продуктів. У результаті можливе зростання продуктивності в аграрному секторі, зростає попит у цій сфері і очікується його подальше зростання [2; 3]. Необхідно, на нашу думку, стежити за тим, щоб це зростання було пов'язано з такими факторами:

— по-перше, із застосуванням практики управління якістю земельних ресурсів;

— по-друге, із застосуванням "розумної системи" в управлінні водними ресурсами та організації сільськогосподарства за рахунок посилення інструментів управління ризиками та інших подібних заходів.

Беручи до уваги зміни тенденцій, трендів і внутрішніх факторів міжнародної торгівлі, а також ураховуючи економічний розвиток країн з регіональною та іншою географічною близькістю, безсумнівно, сектор виробництва продуктів харчування Азербайджану має великий експортний потенціал. Прогнозовані тенденції економічного розвитку у світі також позитивно вплинуть на підвищення конкурентоспроможності агрохімічного виробничого сектору країни. Отже, у зв'язку з цим внутрішній ринок Азербайджану також має високий потенціал для розвитку, і якщо виробництво добрив буде доведено до середньосвітового рівня, споживання добрив у країні може потроїтися [4; 5].

— Вживати заходів з розвитку нафтохімічної промисловості. У світовій практиці ціни на готову продукцію різко зростають у міру поглиблення хімічної перероблення первинних напівфабрикатів і отримання з них синтетичних мономерів, полімерів та інших хімічних продуктів (приблизно в 3—5 разів). Унаслідок чого нафтохімічна промисловість у всьому світі буде формуватися в майбутньому як основний пріоритет для розвитку галузі, особливо ненафтового сектору.

Зростання населення і стійке зростання доходів на душу населення, що спостерігаються в країнах, що розвиваються, призведуть до більш швидкого збільшення споживання товарів у цих країнах, ніж у розвинених країнах. За оцінками McKinsey, кількість людей серед-

нього класу в світі збільшиться з 2,4 млрд у 2010 р. до 4,2 млрд у 2025 р., тобто майже подвоїться. Отже, світовий імпорт основної нафтохімічної продукції буде сфокусовано на країни, що розвиваються. Отже, можна припустити, що споживання нафтохімічної продукції збільшиться вдвічі. Це дасть поштовх розвитку виробництва у відповідній галузі.

Також можливо розвивати напрям експорту нафтохімічної продукції з країни в основному на ринки Південно-Східної Азії (Китай, Японія та ін.). З іншого боку, можна буде поступово підвищувати попит на продукцію цієї галузі на інших ринках макрорегіону (Туреччина, Росія).

У довгостроковій перспективі найбільший попит на нафтохімічну продукцію на світових ринках, як очікується, припадатиме на поліетилен і поліпропілен, а тому країна має високу потребу в збільшенні своїх виробничих потужностей у цій сфері. Зокрема, ці вироби складатимуть 60 % усіх споживаних полімерів. Водночас, за деякими оцінками, навіть якщо всі анонсовані проекти буде реалізовано до 2025 р., світове виробництво цих полімерів відставатиме від попиту. Так, за розрахунками таких міжнародних маркетингових компаній, як "Platts" (інформаційне агентство США, що спеціалізується на публікації цінних котировань на нафту, нафтопродукти, природний газ, нафтохімічну продукцію і промислові метали, що торгуються в різних регіонах світу (котировальні агентства) і IHS (компанія США, що надає інформацію та аналізи в таких сферах, як аерокосмічна, оборона і безпека, автомобільна, хімічна, енергетична, морський транспорт і торгівля, технології), очікується, що попит на поліпропілен у 2025 р. складе понад 90 млн тонн, а пропозиція не перевищить 90 млн тонн [6; 7]. Водночас попит на поліетилен може зрости до 160 млн тонн у 2025 р., а пропозиція, як очікується, досягне всього 120 млн тонн відповідно. В основному країни Азії, як-от: Китай і Японія, відіграватимуть провідну роль у зростанні світового попиту на цю продукцію. При цьому слід зазначити, що з погляду виробництва наявність якісної і дешевої сировини в Азербайджані може стати головною конкурентною перевагою нафтохімічної промисловості. Ці тенденції розвитку світового ринку, а також процеси розвитку та індустріалізації в країні, що тривають, можуть позитивно вплинути на розвиток нафтохімічного сектору нашої країни в плані експорту. З іншого боку, розвиток альтернативної енергетики (сонячні батареї, лопаті вітрогенераторів, біохімічні продукти), виробництво нових матеріалів неможливе без нафтохімічної промисловості.

Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків та їх забезпечення для ненафтового сектору, особливо ненафтової промисловості, змушує розвивати ці сфери за сценарієм, що вже існує. З цього погляду необхідно визначити концепцію промислового-інноваційного розвитку країни. Важливо також розробити поточну концепцію обов'язкового сценарію розвитку промисловості на основі двох основних стратегічних умов:

— Кон'юнктура світового ринку ресурсів.

— Рівні інтеграції в макрорегіоні.

З іншого боку, поглиблення макрорегіональної інтеграції є найбільш вірогідним варіантом на тлі низьких цін на сировинні товари у разі реалізації такої програми. Отже, цей фактор також може призвести до запуску третього сценарію в середньостроковій перспективі. Забезпечення зазначеного сценарію призведе до таких результатів:

— Падіння цін на ресурси позбавляє економіку стабільно високих доходів.

— Азербайджан отримає доступ до високих технологій шляхом інтеграції з країнами макрорегіону.

— Збільшуються торгові можливості з країнами макрорегіону, що поліпшить позиції країни на ринку внаслідок доступу на ринки і збільшення експорту несіровинних товарів.

— Структура економіки поступово змінюється в бік несіровинних секторів.

Реалізація поточного сценарію створить умови для підвищення продуктивності праці та підвищення конкурентоспроможності в національній економіці. Саме в цьому випадку звернення базового регулювання до цих напрямів в економічній політиці уряду буде найактуальнішим:

— Покращення інвестиційного клімату шляхом надання державою фіскальних та нефіскальних пільг та преференцій.

— Залучення іноземних та транснаціональних компаній до пріоритетних галузей промисловості з метою розвитку нових та інноваційних підприємств для країни.

— Стимулювання підприємницької діяльності, малого та середнього бізнесу (МСБ).

Однак очікування повинні ґрунтуватися на реальних. Так, навіть якщо держава докладе багато зусиль, очікувані результати зростання частки виробничого сектору, в тому числі сектору малого і середнього бізнесу і експорту переробленої продукції за найвищими оцінками за прогностичний період (включаючи поточну макроекономічну політику), також можуть змінитися. З огляду на це, однією з головних переваг збільшення зовнішньоторговельного обороту переробної та інших подібних галузей доцільніше асоціювати з розвитком приватного сектору.

Максимальних шансів на успіх можна досягнути завдяки швидкій еволюції, тобто поступового розвитку. Надійність такого шляху вже доведено на досвіді Південної Кореї, Китаю та деяких інших країн. Перетворення Південної Кореї на країну з промисловими інноваціями було досягнуто шляхом послідовної і поетапної реалізації п'ятирічних планів економічного розвитку з 1962 по 1991 рр. Так, перший десятирічний етап (1962—1972) був в основному зосереджений на розвитку промислової інфраструктури та ключових галузей промисловості: текстильної промисловості, чорної металургії, важкого машинобудування та хімічної промисловості. Другий десятирічний етап (що охоплює період з 1972 по 1981 рр.) було спрямовано на подальший розвиток інфраструктури, реструктуризацію основних фундаментальних галузей і створення необхідних баз для розвитку технологічних можливостей. Основною метою наступного десятирічного етапу (період з 1982 по 1991 рр.) було підвищення конкурентоспроможності галузей, розвиток високотехнологічних виробництв і створення необхідних основ інноваційного розвитку. Нині довгостроковим пріоритетом економічної політики Південної Кореї є побудова економіки знань. Також мають бути визначені цілі, завдання, цільові показники промислової та інноваційної програми розвитку зовнішньої торгівлі країни та показники результатів її реалізації. Отже, доцільно обґрунтувати і підготувати цілі, завдання і загальноцільові індикатори промислового розвитку республіки на 10—15-річний перспективний період. До цілей наявної програми може бути віднесено такі напрями: стимулювання конкурентоспроможності обробної промисловості в необхідних сферах, тут основною метою є підвищення продуктивності праці і збільшення обсягів експорту переробленої продукції. Для досягнення цієї мети необхідно передбачити виконання таких завдань:

— Завершення створення ефективної базової галузі шляхом модернізації підприємств і традиційних секторів.

— Створення нових тенденцій розвитку галузі шляхом реалізації масштабних проєктів, що формують нові галузі.

— Розвиток високоефективного промислового підприємництва, спрямованого на стабільне зростання експорту та продуктивності праці.

— Забезпечення сприятливих умов для фундаментального розвитку інноваційно активного бізнесу.

ВИСНОВКИ

Наше дослідження показало, що основними критеріями прийняття рішень щодо підтримки національних суб'єктів господарювання та підприємств має бути відносно підвищення продуктивності праці та збільшення загального обсягу експортованої переробленої продукції внаслідок підтримки з боку держави. Водночас основний акцент у разі заміни імпортованих товарів потрібно робити на змінах прямого просування інтересів місцевих виробників. Має бути впроваджено цільові заходи для збільшення локалізації місцевих виробників, а також забезпечення рівного доступу до закупівлі для державного та приватного секторів, а також для користувачів мінеральних ресурсів. Також необхідно розглянути можливість пріоритетних закупівель місцевої продукції у підприємств з відповідним рівнем промислового розвитку, сертифікованих вітчизняними підприємствами відповідно до норм міжнародних актів.

Виходячи з цих принципів, слід продовжувати вдосконалення системи державної підтримки обробної промисловості в рамках прийнятих програм. Програми повинні бути орієнтовані виключно на проблеми розвитку виробничого сектору. Такий підхід визначає необхідність реалізації відповідних програм цифровізації, диверсифікації та стимулювання діяльності різних галузей економіки — насамперед таких галузей, як обслуговування промислового виробництва та сільського господарства. На наступних етапах промислової політики має надаватися підтримка масовому виходу місцевих виробників на регіональні ринки та їх зміцненню. Зусилля бізнесу і держави повинні бути спрямовані на формування і розвиток спеціалізації економіки країни в декількох стратегічних напрямках, що дасть змогу республіці стати однією з індустріально і технологічно розвинених країн-лідерів, а також сприятиме формуванню сприятливого інноваційного середовища, що також дасть змогу генерувати технології, що відповідають новим сучасним вимогам.

Література:

1. Гапоненко В., Тутаяева Д. Финансовая глобализация как фактор развития современной мировой экономики. *Международная экономика*. 2014. № 4. С. 61—64.
2. Кондратов Д.И. Современные проблемы европейской экономики: новые вызовы и перспективы развития. М.; СПб.: Нестор История, 2012. 213 с.
3. Пономарева Е.С. Мировая экономика и международные экономические отношения. Юнити-Дана, 2014. 287 с.
4. Музафарли Н.М. Социальная ориентированность экономики в правистских и левистских системах. Баку: Шарг-Гарб, 2014. 277 с.
5. Гаджиев Ш.Г. Азербайджан на пути к мировому сообществу: стратегия внешнеэкономического развития. Киев, 2000. 504 с.
6. The official webpage of "S&P Global Platts" independent provider of information, benchmark prices and analytics for the energy and commodities markets. URL: <https://www.spglobal.com/> (дата звернення 01.12.2021).
7. The official webpage of IHS Markit company URL: <https://ihsmarkit.com/research-analysis/chemical.html> (дата звернення: 01.12.2021).

References:

1. Gaponenko, V. and Tutaeva, D. (2014), "Financial globalization as a factor in the development of the modern world economy", *Mezhdunarodnaja ekonomika*, vol. 4, pp. 61—64.
2. Kondratov, D.I. (2012), *Sovremennye problemy evropejskoj ekonomiki: novye vyzovy i perspektivy razvitiya* [Contemporary problems of the European economy: new

challenges and development prospects], Nestor Istoriya, S-Peterburg, Russian Federation.

3. Ponomareva, E.S. (2014), *Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye jekonomicheskie otnoshenija* [World economy and international economic relations], Juniti-Dana, Moscow, Russian Federatrion.

4. Muzafarli, N.M. (2014), *Social'naja orientirovannost' jekonomiki v pravistskih i levistskih sistemah* [Social orientation of the economy in pravist and levist systems], Sharg-Garb, Baku, Republic of Azerbaijan.

5. Gadzhiev, Sh.G. (2000), *Azerbajdzhan na puti k mirovomu soobshhestvu: strategija vneshnejekonomicheskogo razvitiya* [Azerbaijan on the way to the world community: strategy of foreign economic development], Kyiv, Ukraine.

6. The official webpage of "S&P Global Platts" independent provider of information, benchmark prices and analytics for the energy and commodities markets (2021), available at: <https://www.spglobal.com/> (Accessed: 1.12.2021).

7. The official webpage of IHS Markit company (2021), available at: <https://ihsmarkit.com/research-analysis/chemical.html> (Accessed: 1.12.2021).

Стаття надійшла до редакції 05.12.2021 р.

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292